ΤΟ ΑΙΓΑΙΟΝ
ΚΑΙ Η ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΔΙΑΣΠΑΣΙΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Επισκοποῦμεν κατωτέρω συντόμως τὰ ἱστορικὰ ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα ἐπέφερεν ἡ γεωγραφικὴ διάσπασις τοῦ Ἑλληνισμοῦ διὰ νὰ κατανοηθῇ καλύτερον ἡ ἀνάγκη τῆς συγκεντρώσεως τοῦ σημερινοῦ Ἑλληνισμοῦ ἑκατέρωθεν τοῦ Αἰγαίου.

Οἱ Ἕλληνες εἰς τὸ Αἰγαῖον.

Πρὶν ἔλθουν οἱ Ἕλληνες εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Αἰγαίου, Μικρασιατικοὶ λαοί, Κᾶρες καὶ ἄλλοι, κατοικοῦσαν καὶ εἰς τὰς νήσους καὶ εἰς τὴν ἔπειτα Εὐρωπαϊκὴν Ἑλλάδα. Τὸ Αἰγαῖον ἀπὸ τότε ἐχρησίμευεν ὡς γέφυρα ἐπικοινωνίας Ἀσίας καὶ Εὐρώπης. Ὅταν οἱ Ἕλληνες κατέβησαν ἀπὸ βορρᾶ, βάρβαροι ἀκόμη, καὶ ἐξεδίωξαν τοὺς Μικρασιάτας, δὲν ἐδυσκολεύθησαν νὰ ἐξαπλωθοῦν ταχέως εἰς τὸ Αἰγαῖον καὶ εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ὁ «Τρωϊκὸς πόλεμος» εἶναι κυρίως εἰπεῖν ἀγὼν τῶν Ἑλλήνων πρὸς ἐπικράτησιν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ κυριαρχίαν τῶν περιφήμων στενῶν. Τοῦ φοβεροῦ τούτου ἀγῶνος ἓν ἐπεισόδιον μᾶς παρέχει ἡ *Ἰλιὰς* τοῦ Ὁμήρου, ὅπως ἡ *Ὀδύσσεια* μᾶς εἰκονίζει τὴν ναυτικὴν ἐπικράτησιν τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸ Αἰγαῖον. Ὁ ἀγὼν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐξακολουθεῖ μέχρι σήμερον, ἐπὶ τρεῖς χιλιάδας ἔτη, μὲ τραγικὰς περιπετείας, μὲ ἔνδοξα πολλάκις, ἀλλὰ καταστρεπτικὰ ἄλλοτε ἀποτελέσματα.

Ἀφ' ὅτου κατῆλθον οἱ *Ἕλληνες* εἰς τὰς ἀκτὰς ἑκατέρωθεν τοῦ Αἰγαίου δὲν ἔπαυσαν ὡς ἔθνος νὰ κατοικοῦν αὐτάς, καὶ ὅταν ἀκόμη δὲν εἶχον κράτος, καὶ ὅταν ἦσαν δοῦλοι εἰς τοὺς Ρωμαίους, τοὺς Ἰταλούς, τοὺς Τούρκους. Κανεὶς ἄλλος λαὸς

δὲν προσηρμόσθη βιολογικῶς πρὸς τὸ Αἰγαῖον καὶ ἐπομένως κανεὶς δὲν κατώρθωσε νὰ τοὺς ἀντικαταστήσῃ. Ὅταν οἱ Ἕλληνες ἤρχισαν τὸν ἀγῶνα «τὸν Τρωϊκὸν» ἐν Ἀσίᾳ, εἷς ἄλλος λαὸς συγγενής, ὁ *Θρᾳκικὸς* ἢ Θρᾳκοφρυγικὸς κατοικοῦσεν ἑκατέρωθεν τῆς Προποντίδος καὶ ἠναγκάσθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων νὰ ὑποχωρήσῃ ἐκεῖθεν βαθμηδὸν χωρὶς νὰ δυνηθῇ καθόλου νὰ ἐξαπλωθῇ εἰς τὸ Αἰγαῖον. Ἄλλος λαὸς κατακτητικὸς ἀργότερα, οἱ *Βούλγαροι* ἐπολέμησαν ἐπιμόνως καὶ ἀγρίως καὶ ἐνίκησαν πολλάκις τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν οὐδὲ νὰ πλησιάσουν τὰς ἀκτὰς τοῦ Αἰγαίου, ἀπὸ τὸ ὁποῖον τοὺς ἐχώρισε πάντοτε τῆς Ροδόπης ὁ ὄγκος. Οἱ *Τοῦρκοι* ἐσχημάτισαν μέγα κράτος ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν, ἔγιναν κύριοι ὅλου τοῦ Αἰγαίου, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσαν νὰ γίνουν ναυτικοὶ εἰς αὐτό, ἐνῷ ἐχρειάζοντο στόλον, καὶ ἐνῷ εἶχαν τὴν συνεργασίαν Ἑλλήνων ναυτῶν. Μόνον οἱ *Ἰταλοί*, κληρονόμοι Ρωμαϊκῶν κρατικῶν ἀρετῶν, κατώρθωσαν μετὰ τὸ 1204 ὄχι μόνον νὰ γίνουν κύριοι τοῦ Αἰγαίου ἀλλὰ καὶ νὰ πάρουν εἰς χεῖράς των ὅλον τὸ ἐμπόριον τῆς Ἀνατολῆς καὶ νὰ κυριαρχήσουν ναυτικῶς εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον ἐπί τινας αἰῶνας. *Ἡ ναυτικὴ ἐγκατάστασις τῶν Ἰταλῶν εἰς τὸ Αἰγαῖον ἐπέφερε τὴν οἰκονομικὴν καταστροφὴν τοῦ Βυζαντίου, τὴν ὁριστικὴν διάσπασιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τὴν ὑποδούλωσιν αὐτοῦ ἐπὶ τέλους εἰς τοὺς Τούρκους.* Οἱ Ἰταλοὶ ἐνθυμοῦνται ἀκόμη τὰ ἀνέλπιστα ἐκεῖνα κατορθώματά των καὶ σήμερον προσπαθοῦν μὲ κάθε τρόπον, ἐνεργοῦντες ἀναλόγως νὰ ἐγκατασταθοῦν πάλιν εἰς τὸ Αἰγαῖον καὶ διασπάσουν ἄλλην μίαν φορὰν τὸν Ἑλληνισμόν.

Διασπορὰ διὰ τοῦ Αἰγαίου.

Τὸ Αἰγαῖον ἔδωκεν ὡρισμένην κατεύθυνσιν εἰς τὸν Ἑλληνισμόν, ὅστις δι' αὐτοῦ ἐπεκοινώνησε πρὸς ὅλην τὴν Μεσόγειον, ἔστειλεν ἀποικίας μέχρι τῆς Γαλλίας καὶ μέχρι τῆς Ρωσσίας. Ὁ Εὔξεινος Πόντος ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ *Ἀχιλλέως Ποντάρχου* ἔγινεν ἑλληνικός, ἀφοῦ τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ ναυτιλία ἦσαν εἰς τὰς χεῖρας μόνον τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἐγκατασταθῆ πολυάριθμοι εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς

ἀκτάς του. Οἱ ναυτικοὶ λαοὶ τοῦ Καυκάσου ὑπεχώρησαν εἰς τοὺς Ἕλληνας, ὅπως οἱ Φοίνικες εἰς τὸ Αἰγαῖον πρωτύτερα.

Εἰς τὴν δυτικὴν Μεσόγειον ἐπρόφθασαν οἱ Ἕλληνες καὶ ἔστειλαν πλῆθος ἀποικιῶν εἰς τὴν Σικελίαν, Ἰταλίαν καὶ Γαλλίαν, ὀλίγας δὲ καὶ εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Ἀδριατικοῦ. Τὸ πρὸς δυσμὰς ρεῦμα ἐσταμάτησαν ἐπικίνδυνοι ἐχθροί, οἱ Καρχηδόνιοι κατ' ἀρχάς, ἔπειτα δὲ οἱ ληστρικοὶ Ἰλλυριοὶ (εἰς τὴν Ἀδριατικὴν) καὶ οἱ Ρωμαῖοι.

Ἡ ἐξάπλωσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ διὰ τοῦ Αἰγαίου καὶ εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Μεσογείου ὑπῆρξε βαρυσήμαντος διὰ τὴν ἱστορίαν καὶ τὰ ἀποτελέσματά της αἰσθανόμεθα οἱ Ἕλληνες μέχρι σήμερον! Ὄχι μόνον ἐσκόρπισεν ἡ *εὔκολος συγκοινωνία διὰ τῆς θαλάσσης ἑκατομμύρια Ἑλλήνων*, τὰ ὁποῖα εἰς τὸ τέλος ἐξηφανίσθησαν ἀνεπιστρεπτεί. ἀφοῦ ἐγέμισαν τὰς ἀκτὰς τῆς Μεσογείου μὲ τάφους—τῶν ὁποίων αἱ ἐπιτύμβιοι ἐπιγραφαὶ ἀποτελοῦν σήμερον εὐχάριστον ἐνασχόλησιν διεθνῶν σοφῶν—ἀλλὰ καὶ τὸ κυριώτερον, *ἠμπόδισε τὴν διείσδυσιν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου, εἰς τὴν Βαλκανικήν*. Ἐνῷ ὁ Ἑλληνισμὸς ἦλθεν ἀπὸ βορρᾶ, ὅταν ἐγνώρισε τὴν γαλανὴν τοῦ Αἰγαίου θάλασσαν ἐσαγηνεύθη τόσον ὑπ' αὐτῆς, ὥστε ἠκολούθησε τυφλῶς τὸν δρόμον της καὶ ἀπέστρεψε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπὸ τοῦ ψυχροῦ βορρᾶ πρὸς μεγίστην ζημίαν ὅλου τοῦ Ἑλληνισμοῦ, πρὸ πάντων τοῦ σημερινοῦ! Μόνον μία φυλὴ ἑλληνική, οἱ Μακεδόνες—ἡ ἑλληνικότης των ἀπεδείχθη ἀναμφισβητήτως ὑπὸ τοῦ κ. Χατζηδάκη παρὰ τὰς ὑπερβολὰς τοῦ μεγάλου τοπικιστοῦ Δημοσθένους—ἀκριβῶς διότι δὲν ἐγνώρισαν τὰ θέλγητρα τῆς θαλασσίας Κίρκης, ἔμειναν πιστοὶ εἰς τὸ πάτριον ἔδαφος, δὲν μετενάστευον εὐκόλως, διεξῆγον ἀγῶνας σκληροὺς πρὸς βορειοτέρους βαρβάρους λαούς, τοὺς Τριβαλλοὺς καὶ ἄλλους προφυλάττοντες οὕτω τὸν λοιπὸν Ἑλληνισμὸν ἀπὸ βορείων ἐπιδρομῶν. Αἱ ἰδιαίτεραι ἱστορικαὶ ἀνάγκαι τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων ἐδίδαξαν αὐτοὺς τὴν *ἰδέαν τοῦ ἑνιαίου ἰσχυροῦ κράτους*, ὁποίαν δὲν εἶχον οἱ ἄλλοι Ἕλληνες καὶ δι' αὐτὸ ὑπετάγησαν ὑπὸ τῶν Μακεδόνων εὐτυχῶς, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν Ρωμαίων δυστυχῶς.

Ὁ Ἀλέξανδρος μεταφέρει τὸν Ἑλληνισμὸν εἰς Ἀσίαν.

Τί κρῖμα ὅτι ὁ δημιουργήσας τὸ ἰσχυρὸν Μακεδονικὸν Κράτος, ὁ μεγαλοφυὴς Φίλιππος ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῆς κακῆς μοίρας τοῦ Ἑλληνισμοῦ πρὶν στερεώσῃ αὐτὸν ἐν αὐτῇ τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου! Ὁ Ἀλέξανδρος ὑπῆρξεν ἐξαιρετικὸν φαινόμενον, τὸ ὁποῖον ἔλαμψεν εἰς τὸ παγκόσμιον στερέωμα, ἔφερε πολιτισμὸν εἰς τὰ βάθη τῆς Ἀσίας ἀλλὰ συγχρόνως ἀνεμοσκόρπισε τὸν Ἑλληνισμὸν εἰς τὴν Ἀνατολήν. Θαυμάζομεν τὸν *ὑπεράνθρωπον*, ὅστις ὡδήγησε τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν μέχρι τοῦ Τουρκεστάν, τοῦ Ἀφγανιστὰν καὶ τῶν Ἰνδιῶν, ἀλλὰ λυπούμεθα διότι δὲν ἔζησεν ἐπὶ πολὺ ἀκόμη ὁ Φίλιππος διὰ νὰ συγκρατήσῃ τὸν Ἑλληνισμὸν ἐντὸς λογικωτέρων γεωγραφικῶν ὁρίων καὶ νὰ ἐμποδίσῃ τὸ ἄφετειον πέταγμα τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀπὸ τοῦ Αἵμου πρὸς τὰ Ἰμαλάϊα! Τί ὠφελεῖ τὸν Ἑλληνισμὸν πρὸ πάντων τὸν σημερινόν, ἡ *διασπορὰ* πρὸς τὴν Μεσοποταμίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Συρίαν καὶ ἐπομένως ἡ ἀραίωσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς τὰς κυρίας αὐτοῦ ἑστίας ἑκατέρωθεν τοῦ Αἰγαίου;

Ἐνῷ πρὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου οἱ Ἕλληνες σαγηνευμένοι ὑπὸ τῆς θαλασσίας Κίρκης ἠκολούθουν τὰ νεύματά της, μετὰ τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον ἀνακαλύπτουν νέαν γῆν ἐπαγγελίας, τὴν Ἀσίαν καὶ τρέχουν πρὸς αὐτήν, σχηματίζουν κράτη, κτίζουν ἀπείρους πόλεις. Ἀλλ' ὅλα αὐτὰ τὰ ἔργα τοῦ πολιτισμοῦ δὲν ἔγιναν ἀτιμωρητεί, διότι ἡ αἱμορραγία δύναται ν' ἀποβῇ μόνον προσωρινὸν φάρμακον, ἄλλως ἐπιφέρει τὸν θάνατον. Ἡ ἀραίωσις τοῦ εὐρωπαϊκοῦ Ἑλληνισμοῦ ηὐκόλυνε καὶ ἐπετάχυνε ὄχι μόνον τὴν ὑποδούλωσιν τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς Ρωμαίους, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἀργότερον τὴν εἰσβολὴν βαρβάρων ἀπὸ βορρᾶ, Σλάβων καὶ ἄλλων! Ὅλα αὐτὰ δὲν θὰ ἐγίνοντο, ἐὰν ὁ Ἑλληνισμὸς δὲν ἦτο ὑπὸ πολιτικὴν ἔποψιν παιδαριώδης, ἐὰν δὲν ἐσκορπίζετο εἰς ὅλην τὴν Μεσόγειον καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν· ἐνῷ ἔπρεπε σήμερον νὰ κατέχῃ τὴν κοσμοκρατορικὴν θέσιν τῆς Ἀγγλίας, τοῦ ἀμφισβητοῦν τὴν ἑλληνικότητα τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης ἄγνωστοι μέχρι χθὲς λαοί!

Ἡ ἐπέκτασις ὅμως τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς τὴν Ἀσίαν εἶχε καὶ καλὰ ἀποτελέσματα, διότι ἐξελλήνισε βαθμηδὸν τὴν Μικρὰν Ἀσίαν — ἂν καὶ ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἔκαμε τίποτε εἰδικῶς δι' αὐτὴν — καὶ ἠδυνήθη αὕτη νὰ *μεταβάλῃ τὸ Ρωμαϊκὸν Κράτος τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς Ἑλληνικὸν* εἰς διάστημα ὀλίγων αἰώνων! Πράγματι τὸ θαῦμα τοῦτο δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ διὰ τῶν νήσων καὶ τῆς κυρίως Ἑλλάδος, ἡ ὁποία εἶχε πάθει τόσην ἀφαίμαξιν, ἀλλὰ μόνον διὰ τῆς Μ. Ἀσίας καὶ Θρᾴκης, τῆς ὁποίας τὸν Ἑλληνισμὸν ηὔξησε καὶ ἐστερέωσε τὸ Βυζάντιον. Ἡ κυρίως Ἑλλὰς μετὰ τῶν νήσων ἤρχισε νὰ πυκνώνεται κατὰ τὸν πληθυσμὸν μόνον ἀπὸ τῆς δευτέρας μ. Χ. χιλιετηρίδος καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ 1204 καὶ ἑξῆς: Ἔκτοτε ἤρχισε νὰ ἀνακτᾷ βαθμηδὸν τὴν διευθύνουσαν θέσιν της εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν.

Γεωγραφ. διάσπασις τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ἀποτελέσματα.

Τὸ Αἰγαῖον ἐχρησίμευσεν ὡς γέφυρα διὰ νὰ μεταφέρῃ ταχέως τὸν πρῶτον Ἑλληνισμὸν εἰς τὴν Ἀσίαν, ὡς εὔκολος δρόμος διὰ νὰ τὸν σκορπίσῃ εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ τὸν Πόντον, ὡς γέφυρα πάλιν διὰ νὰ τὸν μεταφέρῃ εἰς Ἀσίαν μετὰ τὸν Μ. Ἀλέξανδρον! Ὅλα αὐτὰ εἶχον τὴν μεγίστην ἱστορικὴν ἐπίδρασιν, ἠμπόδισαν τὴν ἐπέκτασιν πρὸς βορρᾶν καὶ τὴν συγκέντρωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὸν σχηματισμὸν ἰσχυροῦ κράτους ἑκατέρωθεν τοῦ Αἰγαίου, ἐκ τοῦ ὁποίου ἦτο δυνατὸν νὰ προέλθῃ καὶ κοσμοκρατορία ἑλληνική!

Βεβαίως πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι τὴν γεωγραφικὴν διάσπασιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ δὲν τὴν ἐπιφέρει μόνον τὸ Αἰγαῖον. Ἡ κυρίως Ἑλλὰς ἔχει ἀφθονίαν ὀρέων, τὰ ὁποῖα τὴν διασποῦν, τὰ ὁποῖα ἄλλοτε μάλιστα ἠμπόδιζον τὴν εὔκολον ἐπικοινωνίαν, τὰ ὁποῖα ἐγέννησαν τὸν τοπικισμὸν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ τὸν ἀλληλοσπαραγμὸν αὐτῶν. Ἂν ἡ χώρα ἦτο πεδινή, ἂν εἶχεν ἔστω καὶ τὴν γεωγραφικὴν διαμόρφωσιν τῆς Μακεδονίας, ἡ ἑνότης τοῦ Ἑλληνισμοῦ πάντως θὰ ἐγίνετο εὐκολωτέρα. Ἐνῷ τώρα τί βλέπομεν! οὔτε πολιτικὸς μεγαλοφυὴς ὅπως ὁ Περικλῆς δὲν κατώρθωσε νὰ ἐπιβάλῃ τὴν ἰδέαν—λέγουν ὅτι συνέλαβε μόνον αὐτὴν—τῆς

ἑνώσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀλλ' ἐνεπνέετο μόνον ἀπὸ τὰ καλλιτεχνικὰ αἰσθήματα τῆς Ἀσπασίας καὶ τῶν εὐαισθήτων ποιητῶν καὶ σοφῶν, οἱ ὁποῖοι τὴν ἐπεριτριγύριζαν.

Ἡ γεωγραφικὴ λοιπὸν διάσπασις τῆς Ἑλλάδος ἐνίσχυσε τὸν τοπικισμόν, ἔφερε τὸν ἀλληλοσπαραγμόν, ἠμπόδισε τὴν ἕνωσιν καὶ τὸν σχηματισμὸν ἰσχυροῦ Κράτους. Μόλις ἀπέθανεν ὁ Φίλιππος καὶ ὁ Ἀλέξανδρος, οἱ Ἕλληνες πάλιν διεσπάσθησαν διὰ νὰ ὑποταγοῦν τέλος ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶχον δημιουργήσει ἕνα *Παρθενῶνα*, ἀλλὰ κάτι πρακτικώτερον, *ἰσχυρὸν Κράτος*. *Ὡς δοῦλοι ἠνώθησαν οἱ Ἕλληνες*, ἐδιδάχθησαν ἀπὸ τοὺς βαρβάρους Ρωμαίους *κρατικάς* τινας ἀρετὰς καὶ ἠδυνήθησαν ἔπειτα, ὅταν ἐξελλήνισαν τὸ Κράτος ἱῆς Κωνσταντινουπόλεως, νὰ τὸ διατηρήσουν ἐπὶ χίλια περίπου ἔτη! Ἀλλ' εἶναι χαρακτηριστικὸν, ὅτι ὅσον *ἑλληνικώτερον ἐγίνετο τὸ Βυζάντιον*, τόσον τὰ παλαιὰ ἐλαττώματα τοῦ Ἕλληνος ἀνεπτύσσοντο πάλιν, ὁ ἀτομισμός, ὁ τοπικισμός. Ὅταν οἱ Φράγκοι ἐκυρίευσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν, διέσπασαν ὁριστικῶς τὸν Ἑλληνισμὸν καὶ ἔδωκαν θανατηφόρον πλῆγμα εἰς αὐτόν. Ἐπῆραν οἱ Ἕλληνες πάλιν τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀλλὰ *δὲν κατώρθωσαν πλέον ἐξ ὁλοκλήρου νὰ ἑνωθοῦν!* Ἔγιναν διάφορα Κράτη Ἑλληνικά, ἐπολέμουν ἐκ νέου πρὸς ἀλλήλους οἱ Ἕλληνες διὰ νὰ ὑποταγοῦν πάλιν εἰς βαρβάρους, Ἀσιανούς, κιτρίνους μάλιστα, τοὺς Τούρκους. Τετραπέρατοι πολιτικοί, ὅπως ὁ *Καντακουζηνός*, σκέπτονται μόνον τὸν ἀτομισμόν των καὶ ἀποβαίνουν οὕτω ἀπαίσιοι καταστροφεῖς, ἀντὶ νὰ ὁδηγήσουν τὸν Ἑλληνισμὸν εἰς τὴν ἕνωσιν καὶ τὴν ἀκμήν.

Ἡ γεωγραφικὴ διάσπασις ἐπέφερε τόσα κακά, κατήντησε πάντοτε δύσκολον τὴν θέσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὁ ὁποῖος εὑρέθη τοσάκις, ὅπως εὑρίσκεται καὶ σήμερον, ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν δύο καὶ τριῶν ἐχθρῶν συγχρόνως, ἀπὸ βορρᾶ, ἀπ' ἀνατολῶν, ἀπὸ δυσμῶν! Διὰ τοῦτο μόνον πολιτικοὶ μεγαλοφυεῖς, ὅπως ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ Φίλιππος, ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Κοπρώνυμος, ὁ Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος, ὁ Ἀλέξιος Κομνηνός, ὁ Ἰωάννης Βατάτσης ἔδρασαν τελεσφόρως, καὶ προήγαγον τὸν Ἑλληνισμόν. Ἐχρειάζετο πάντοτε εἷς *Ὀδυσ-*

σεὺς διὰ νὰ σῴζῃ ἀπὸ τὸ ἀδιέξοδον — *ὁ Ὀδυσσεὺς εἶναι σωτὴρ ὄχι κατεργάρις!* — καὶ πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι προφήτης τις ἔπλασε τὸν συμβολικὸν χαρακτῆρα τοῦ Ὀδυσσέως κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς σταδιοδρομίας τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Ἀλλ' ἀκριβῶς διότι οἱ Ὀδυσσεῖς ἦσαν οἱ πολύτιμοι σωτῆρες κατὰ τὰς συχνὰς κρισίμους στιγμάς, διὰ τοῦτο δὲν ἐπεβλήθη παρ' ἡμῖν ὁ πολιτικὸς τύπος τοῦ Ἀριστείδου, τοῦ *δικαίου*, ὅστις εἰς τὴν δύσκολον στιγμὴν ἐκδιώκεται διὰ νὰ μὴ παρεμβάλῃ ἐμπόδια εἰς τὸν Θεμιστοκλῆ, τὸν ἄδικον ἴσως ἀλλὰ μεγαλοφυῆ σωτῆρα.

Τὸ μέλλον τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἀπεδώσαμεν εἰς τὴν γεωγραφικὴν διάσπασιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ διὰ τοῦ Αἰγαίου καὶ τῶν ὀρεινῶν σχηματισμῶν, πρὸ πάντων τῆς κυρίως Ἑλλάδος, τὴν ἱστορικὴν διαμόρφωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὸν τοπικισμόν του, τὴν διασποράν του, τὴν ἔλλειψιν κρατικῆς ἑνότητος καὶ δικαιοσύνης, τὴν καταστροφήν του τέλος. Διὰ τοῦτο σήμερον μετὰ τρισχιλιετῆ καὶ πλέον ἱστορικὴν δρᾶσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ — ὑπὸ ἔποψιν μὲν πολιτισμοῦ ἀνέφικτον, ὑπὸ ἔποψιν δὲ κρατικὴν ἐλαττωματικήν — ἀντὶ νὰ κυριαρχῇ οὗτος μέχρι Δουνάβεως καὶ καθ' ὅλην τὴν Μικρὰν Ἀσίαν κινδυνεύει καὶ ἀγωνίζεται πρὸς βάρβαρον, ἀσιατικὸν λαόν, τοὺς Τούρκους, οἱ ὁποῖοι ἐπὶ χίλια ἔτη τώρα τοῦ ἡμφεσβήτησαν τὸ δικαίωμα τῆς ζωῆς καὶ παρ' ὀλίγον νὰ τὸν ἐξοντώσουν. Πρὸ τοῦ κινδύνου τούτου καὶ χωρὶς ὁ Ἕλλην νὰ εἶναι πολιτικὸς ἀναγκάζεται νὰ ἀναπολῇ τὸ παρελθὸν διὰ νὰ ἐννοῇ καλύτερον τὸ παρόν.

Ἐὰν τὸ Αἰγαῖον διασπᾷ τὸν Ἑλληνισμὸν ἀλλὰ καὶ ἐχρησίμευσε καὶ χρησιμεύει καὶ ὡς γέφυρα πρὸς τὴν Ἀσίαν. Ἔχει δηλ. καὶ καλὴν καὶ κακὴν ἐπίδρασιν. Σήμερον ὁ Ἑλληνισμὸς δὲν δύναται νὰ ἐπανορθώσῃ ὅσα λάθη ἢ μειονεκτήματα ἐπροκάλεσε τὸ Αἰγαῖον καὶ ἡ διάσπασις τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Δὲν δύναται π.χ. νὰ προχωρήσῃ πολὺ πρὸς βορρᾶν, εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θρᾴκην — τὸ πολὺ μόνον τὰ βόρειά του σύνορα νὰ ἐνισχύσῃ καὶ βελτιώσῃ — καὶ ἐπομένως ἐὰν ἔχανε τὴν Μικρὰν Ἀσίαν δὲν θὰ ἠδύνατο ν' ἀναπτυ-

χθῇ καὶ νὰ καλλιεργήσῃ τὸν νέον Ἑλληνικὸν πολιτισμόν, οὔτε κἂν τὴν Θράκην, οὔτε ὅλας τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου θὰ ἠδύνατο νὰ κρατήσῃ ἀσφαλῶς, ἐὰν ἡ Προποντὶς ἢ ὁ κόλπος τῆς Σμύρνης εὑρίσκετο εἰς χεῖρας ἐχθρικάς, αἱ ὁποῖαι μὲ τὰ σημερινὰ μάλιστα ναυτικὰ μέσα θὰ παρέλυον καὶ θὰ διέσπων εἰς πᾶσαν στιγμὴν τὰς δυνάμεις τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑλλάδος. Ἔχομεν ἀπὸ τὸν μεσαίωνα πικροτάτην πεῖραν τῆς διασπάσεως τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων διὰ τῶν Ἰταλῶν τοῦ Αἰγαίου, Βενετῶν ἰδίως, καὶ δὲν χρειαζόμεθα νέα μαθήματα. Τὸ Αἰγαῖον πρέπει νὰ γίνῃ ὅλον Ἑλληνικόν, ἑνιαῖον, ἀδιάσπαστον, φρουρούμενον πρὸς νότον ὑπὸ τοῦ μεγαλοπρεποῦς Αἴαντος, τῆς Κρήτης. Τὰ σημερινὰ ὑλικὰ καὶ πνευματικὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας καὶ ἐπικοινωνίας ἐκμηδενίζουν τὰ μειονεκτήματα, τὰ ὁποῖα ἄλλοτε ἐπέφερεν ἡ γεωγραφικὴ διάσπασις πρὸ πάντων διὰ τοῦ Αἰγαίου.

Διὰ νὰ σωθῇ ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ἑλλὰς καὶ μὴ ὑποχωρήσῃ πρὸ τῆς σλαβικῆς πιέσεως πρέπει νὰ στηριχθῇ καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν, ἄλλως ἡ ζωή της θὰ εἶνε βραχεῖα καὶ δύσκολος, ὅσον οὐδέποτε ἄλλοτε. Δὲν γνωρίζομεν ἂν στρατιωτικῶς εἶναι σήμερον δυνατὸν νὰ μείνῃ τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος ἐν Ἀσίᾳ, πιστεύω μάλιστα ἐγὼ ὅτι ὁ διμέτωπος καὶ τριμέτωπος πόλεμος, τὸν ὁποῖον συχνὰ διεξῆγε τὸ Βυζάντιον, συνετέλεσε πολὺ εἰς τὴν καταστροφήν του. Ἀλλ' ἂν σήμερον δὲν εἶναι δυνατὴ ἢ εὔκολος ἡ στρατιωτικὴ κατοχὴ τῆς Μ. Ἀσίας καὶ ἡ ἐπέκτασις τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους εἰς αὐτήν, δὲν εἶναι ἀδύνατος ἡ διάσωσις τοῦ ὑπολειφθέντος αὐτόθι Ἑλληνισμοῦ. Ἐπιβάλλεται κάθε συνδυασμὸς πολιτικός, ὅστις θὰ ἐξησφάλιζε τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀσιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἡ φοβερὰ καταστροφὴ τοῦ Πόντου, τῆς ὁποίας τὰ ἀποτελέσματα θὰ αἰσθάνεται ἐπὶ αἰῶνας τὸ ἔθνος μας, ὑποδεικνύει τί μέλλει νὰ συμβῇ ἂν δὲν κατορθωθῇ ἡ διάσωσις τοῦ ὑπολειφθέντος ἐν Ἀσίᾳ Ἑλληνισμοῦ. Ἐκ τῶν πολιτικῶν συνδυασμῶν συζητεῖται περισσότερον σήμερον ἡ αὐτονομία τῆς Δ. Μ. Ἀσίας καὶ ἡ λύσις αὕτη, ἂν κατορθωθῇ, ἔχει τὸ πλεονέκτημα ὅτι δύναται νὰ ἐπεκταθῇ εἰς μεγάλην ἀκτῖνα.

Ἓν βλέμμα εἰς τὸν χάρτην δεικνύει τὴν γραμμὴν τὴν

ὁποίαν πρέπει νὰ ἐξασφαλίσῃ ὁ σημερινὸς Ἑλληνισμός. Διὰ νὰ σωθῇ ἡ Θρᾴκη καὶ διὰ νὰ παραμείνῃ ἡ Κωνσταντινούπολις ἑλληνική — ὑπὸ ἐθνικὴν τοὐλάχιστον ἔποψιν — διὰ νὰ μὴ διασπασθῇ ἡ ἑλληνικὴ ἑνότης τοῦ Αἰγαίου καὶ διὰ νὰ ἐπικοινωνῇ καὶ ἡ Κύπρος μὲ τὸν Ἑλληνισμόν, πρέπει νὰ διασωθῇ ὁ Ἑλληνισμὸς ὅλης τῆς δυτικῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀπὸ τοῦ Κόλπου τῆς Ἀτταλείας μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Σαγγαρίου. Εἰς τὴν Δυτικὴν Μικρὰν Ἀσίαν νὰ συγκεντρωθῇ ἔπειτα ὅσος Ἑλληνισμὸς ὑπελείφθη ἐν Ἀσίᾳ (ἐλάχιστος δυστυχῶς) ἐγκαταλείπων τὴν ἀνατολικὴν Μικρὰν Ἀσίαν εἰς τοὺς Τούρκους διὰ νὰ μὴ ἐξοντωθῇ τελείως. Οἱ Τοῦρκοι μένοντες μόνοι, ἄνευ συνεργασίας Ἑλλήνων καὶ Ἀρμενίων, θὰ παρακμάσουν ταχύτερον καὶ εἰς τὸ μέλλον ἰσχυρότερος ὁ Ἑλληνισμὸς ἂς προχωρήσῃ ἀνατολικῶς τῆς γραμμῆς Ἀτταλείας - Σαγγαρίου. Ἐπὶ τοῦ παρόντος πρέπει νὰ διασωθῇ καὶ νὰ συγκεντρωθῇ.

Ἡ διάσωσις ἐξ ὁλοκλήρου τοῦ ἀσιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ δὲν κατωρθώθη μέχρι τοῦδε, διότι δυστυχῶς ἐκλονίσθη καὶ διεσπάσθη ἡ ἐσωτερικὴ ἑνότης τοῦ σημερινοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ἐπομένως δὲν ἠδυνήθη οὗτος εἰς τὴν κατάλληλον στιγμὴν νὰ ἐξοντώσῃ ἐπικίνδυνον ἐχθρόν, ὅπως οἱ Τοῦρκοι! Προγονικὰ ἐλαττώματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐνεργοῦν ἀταβιστικῶς, παραλύουν τὴν ἕνωσιν αὐτοῦ καὶ ὑπάρχει φόβος μὴ δὲν κατορθωθῇ ἡ διάσωσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀσίας. Ὅσοι Ἕλληνες ἔχουν ἀπαθῆ τὴν κρίσιν καὶ φωτισμένην τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν ἢν ἔχουν καθῆκον, νὰ ἐμποδίσουν τὴν περαιτέρω ἐσωτερικὴν διάσπασιν, νὰ ἐνεργήσουν ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως καὶ χρησιμοποιήσεως ὅλων τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων διὰ νὰ μὴ κλαίουν ἔπειτα ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Ἑλληνισμοῦ,

Ἰούνιον τοῦ 1922.

Κ. ΑΜΑΝΤΟΣ